

דאליזזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

יח תמוז תשפ"ג 1482 (שנה כח')

נושא השבוע: זכר לחורבן

ההפטרה: "דברי ירמיהו" (ירמיה א)

פרשת פנחס

"פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השליב את זמתי.. לכן

אמור הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה, יא-יב)

מובא בילקוט שמעוני (פר' פנחס): אמר רבי שמעון בן לקיש: פנחס הוא אליהו.

בברכת המזון אנו מבקשים: "הרחמן ישלח לנו ברכה מרובה בבית הזה ועל שולחן זה שאכלנו עליו", ומיד אח"כ אנו מוסיפים לבקש: "הרחמן ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב". ועולה השאלה: מדוע הבקשה על הברכה בבית נאמרת לפני הבקשה לבוא אליהו הנביא שיבשרנו על הגאולה השלמה?

אלא יש אנשים שמצפים למשיח רק כדי שיפתור את כל בעיותיהם הכלכליות, שימחק את המינוס בבנק וישפיע עליהם שפע של חיי רווחה חומריים.. וזו אינה הציפייה האמיתית והנכונה למשיח! לכן אנו מבקשים קודם שפע גשמי ובד בבד גם מצפים שיבוא אליהו הנביא זכור לטוב ויבשר לנו את בשורת הגאולה.

"ובני קורח לא מתו" (כו, יא)

(מתוך האור)

ניתן להסביר את הפסוק "ובני קורח לא מתו" - מחלוקתו של קורח לא "מתה", תמיד רבים בני אדם זה עם זה ולכן נאמר על פרשה זו שיפה היא נדרשת, לפי שתמיד ניתן לדרוש ולחזק את הציבור בגנות המחלוקת. שהרי מחלוקות יש תמיד, בין ציבורים שונים, בין אדם לחברו ולשכנו ואף בין בני הבית. והחכם עיניו ראשו ישים לנגד עיניו על מה חרב הבית ועדיין לא זכינו לראות בבנינו כל כך הרבה שנים? וישתדל להיות מאלו שרודפים אחרי השלום, האחדות והאחוה.

(דורש ציון)

לבכות על החורבן באמת

מעשה שהיה

בכל ביקור בארץ הייתי נוסע לכותל. באחד מביקורי בארץ הגעתי ל-36 שעות, פסעתי במהירות מתכנן לומר כמה פרקי תהילים ולבקש את הבקשות האישיות והכלליות. הכותל היה כמעט ריק, מעט יהודים עמדו בו ואז ראיתי אותו... יהודי, אברך כולל, עמד ליד הכותל וגעה בבכי נורא. סקרתי אותו, הוא היה נראה כבן 30 בוכה בכי בלתי נשלט, כתפיו היו שחוחות והוא התרפק על הכותל כאילו מדובר היה במקום היחיד שיציל אותו כשאנחותיו מתפזרות לכל עבר.

אני איש עשיר וגם לב יהודי יש לי, יהודים רבים מהארץ היו דופקים על דלתי והייתי תורם להם בעין יפה, עכשיו לא יכולתי להישאר אדיש. "ר' יהודי", לחשתי לו אך הוא לא שמע והיה שקוע בתוך העצב והכאב שלו.

דפקתי על שכמו "ר' יהודי", הוא נפנה אלי כשפניו שטופות דמעות, הושטתי לו כוס מים "קח", "לא תודה" אמר והסתובב מבקש להמשיך לבכות. "אני רוצה מאוד לעזור לך" אמרתי לו בקול מפציר היות ודמעותיו גרמו לי צער.

חברים דומים לספר: לוקח שנים לכתוב אותם, אך ניתן לשורפם בשניות

ע"פ "אור החיים" אופק תל אביב * לא לעיין בזמן תפילה * שקיעה 7:50-51 * 7:51-8:29 * 8:29-8:31

יציאת שבת: 9:17

יציאת שבת: 8:22

כניסת שבת: 7:31

"אני מניח שיש צרה במשפחה שלך!" בכיו פסק והוא הביט בי משתומם "אין צרה", השיב. בעיות "כלכלה?", "ממש לא". "בעיות בריאות?", "ב"ה כולם בריאים", אמר. התבלבלתי.. "אז על מה הבכיה?" שאלתי.

"בית המקדש נחרב, כבר מעל אלפיים שנה שהוא חרב, על בית המקדש אני בוכה", הוא אמר ברגש והושיט לי תיקון חצות, "בא, תבכה יחד איתי" ואני בכיתי, כי לא הייתי מסוגל שלא לבכות. עומד לו יהודי ירושלמי ובוכה על חורבן הבית, אפשר שלא להצטרף אליו? סיימנו לומר את תיקון חצות, הוא שב לחיך, "איך קוראים לך?" שאלתי כשמשחו חם עולה בליבי. "שמעון" – הוא השיב. הוצאתי כרטיס ביקור מכיסי "שמע הרב שמעון, אם אי פעם תצטרך עזרה, דע שאני תמיד אהיה לרשותך", הוא לקח את כרטיס הביקור ואמר: "נו, נו". "בכל מצב שתצטרך עזרה" המשכתי לומר לא מבין למה ונפרדנו בלחיצת יד.

חזרתי הביתה אל הכסף והעסקים ושכחתי ממנו לחלוטין, אבל אז הגיע מישוה והזכיר לי... 20 שנה חלפו, הספקתי להרוויח כסף רב וגם להפסיד הרבה ממנו בעיקר בתקופת השפל האחרונה בארה"ב. מצבי הכספי לא היה מזהיר והתחלתי לסנן את היהודים שדפקו על דלתי. יצאתי עם משפחתי לנופש פחות טוב מבשנים עברו כדי "לשכוח" מהבעיות הכלכליות שלי, ביום שישי שעתיים לפני כניסת שבת נשמעו דפיקות בדלת. פתחתי, עמד שם שכני המתגורר בבקתה מולי. "תראה, יש כאן סיפור לא נעים, הגיע לאזורינו אברך צעיר בן 20 מישראל, אביו חולה ויש לו אח חתן שאמור להינשא בעוד חודשיים. הוא הגיע אלי עם דמעות בעיניים וסיפר כי הגיע כדי לנסות לאסוף כסף..", "תראה, זה באמת מאוד עצוב, אבל עכשיו אני במצב לא קל". "חכה עד הסוף, האברך הזה בלי טיפת ניסיון, הוא לא יודע כיצד להסתדר, הוא מסתובב עם נהג לא מוצלח שטוען שהוא ישאיר אותו בהרים כי הוא חייב לחזור הביתה, אין לי היכן לארחו, הבית שלי קטן..." מיד הבנתי את כוונתו, הבקתה שלנו רחבת ידיים ויש בה מספר חדרי אירוח, כך שבהחלט ניתן לארח את האברך הצעיר בביתנו.

הזמנתי אותו בשמחה והוא הגיע, פתחנו בשיחה והוא סיפר על חוליו של אביו ועל הקושי אליו נקלעה משפחתו, "לא יכולתי לראות את צערה של אימי ולכן אני כאן כדי לנסות לאסוף קצת כסף", הנהנתי בראשי בהבנה מהולה בחמלה. "אפילו לשלם לך איני יכול, בקושי לממן את כרטיס הנסיעה חזרה הביתה אני מסופק אם אצליח, קיבלתי דולר פה וחצי דולר שם אך לא מעבר לכך, כי אנשים מעדיפים לתרום לדברים גדולים, מוסדות וכאלו, הסיפור שלנו לא מעניין אף אחד".

פיתחנו קשרי ידידות במשך השבת וסיפרתי לו על המצב הקשה אליו נקלעו עשירי אמריקה. משום מה שמתי לב כי הוא נועץ בי מידי פעם מבטים תוהים, הוא שאל אותי לשמי והאם אני מגיע מידי פעם לארץ. "כן, מידי פעם" השבתי. "האם אתה מגיע לכותל?", "בודאי". הוא נע במקומו בחוסר נוחות, "תגיד לי, יכול להיות שפגשת בכותל בשעת חצות יהודי בוכה?" ברגע הראשון לא זכרתי ולכן השבתי בשלילה.

"לפני שיצאתי לדרך סיפר לי אבי סיפור מעניין, הוא אמר שלפני מספר שנים הוא פגש יהודי בכותל בשם העונה על השם שלך שראה אותו אומר תיקון חצות, היהודי ההוא הבטיח לו שאם אבי יקלע לבעיה הוא יעזור לו, מוכר לך סיפור כזה?"

חשבתי לרגע ואז נזכרתי, היהודי הבוכה, תיקון חצות, בכי שלא נגמר עבודת ה' בהתגלמותה. "בודאי, לא אוכל לשכוח זאת". מולי עמד מחיך בנו של אותו אברך, התרגשתי עד עמקי לבבי, שאלתי לשמו של אביו והבנתי שמולי ניצב בנו. מיד בצאת השבת הוא התארגן לנסוע וברך אותי בכל הברכות על שארחתי אותו כשהוא אינו יודע איזו הפתעה מצפה לו. "אני שולח אותך לדרך ומוסר לך דבר נוסף לאביך" אמרתי והושטתי לו מעטפה קטנה, כשיצא

מהבית מה מאוד הוא נדהם לגלות את הסכום שבמעטפה. למרות מצבי הכלכלי החלטתי לתרום לחתונת אחי 40 אלף דולר טבין ותקילין, זכר לאותה הבטחה שהבטחתי לאביו כי הרגשתי שיש כאן שליחות והזכרים לא התרחשו סתם כך. אנו זקוקים ליהודים שיבכו על החורבן באמת לא בגלל שרע להם אלא בגלל שרע לשכינה. לכל יהודי בעם ישראל יש את התפקיד שלו ואני שמח שמילאתי את חלקי הצנוע.

(מרוה לצמא)

הלכות זכר לחורבן

פינת ההלכה

א. משחרב בית המקדש תיקנו חכמים שבאותו הדור (ש"ע אור"ח סי' תקס"א) שבכל דבר שמחה [כדלהלן] צריך לעשות זכר לחורבן הבית שנאמר (תהילים קל"ו): "אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" (ש"ע ס"ב, משנ"ב ס"ק א').

ב. הבונה בית צריך לשייר אמה על אמה ללא צבע [טיח חשוף] בקיר הפנימי של הבית כנגד פתח הכניסה (ש"ע ס"א). הקונה בית מאחר והוא כבר צבוע [אע"פ שכעת הוא צובע שוב] אינו חייב לקלף אמה על אמה (עין ש"ע ס"א, ילקו"י ארבע תעניות סי' תקס"ב וכן דעת הרש"ל עובדיה יוסף והטעם מס' אירופים), והמחמיר בזה תבוא עליו ברכה (ילקו"י וכן דעת הרש"ל עובדיה יוסף ועוד שיש מחמירים בזה מעיקר הדין כאור לליון למר"ן בן ליון אבא שאול ב"ח פ"ל ס"א, פסקי תשובות לגאון שמהם רבינו צבי סי' תקס"א, משנ"ב ס"ק ד, כה"ח ס"ק יז ועוד).

ג. הגר בדירה שכורה אינו חייב לקלף אמה על אמה (ע"פ האמור בסעיף קודם, יל"י ס"א עמ' תקע"א-תקע"ב), על כל פנים המחמיר לעשות כן תבוא עליו ברכה (ילקו"י ס"א עמ' תקע"ב ויש סוברים שיש לעשות כן מעיקר הדין כהגר"ש אלישיב, פסקי תשובות ס"ג ועוד) מכל מקום צריך לבקש רשות מבעל הבית כיוון שאינו רשאי לקלף בית שאינו שלו ללא רשות הבעלים ואם הבעלים מתנגד אינו צריך לעשות כן (ילקו"י ופסקי תשובות ס"א).

ד. יש אומרים שבבית כנסת אין צריך להשאיר אמה על אמה (מגן אברהם סי' תקס"ב, פרי מגדים באש"ל אברהם ס"ק ב, משנ"ב בנאה"ל שאין צוים לעולם, כה"ח סופר ס"ק ב, פסקי תשובות ס"א).

ו. יש חולקים ואומרים שכ"ש בבית כנסת צריך להניח אמה על אמה כיון שרבים רגילים לבוא לשם וצריך יותר היכר (ש"ת למהר"ם מרוטנבורג, ש"ת יוסף אומץ יוזפא סי' תתצ"ב) וכן מצדד הרש"ל צ"י יצחק יוסף (ילקו"י סי' תקס"א) הערה י בסוף. אבל בחזון עובדיה ארבע תעניות לרש"ל עובדיה יוסף הביא את 2 הדינים ללא הכרעה).

אך בזמננו לא ראינו שמשאירים אמה על אמה בבית כנסת (ואולי ההלכה התפילה לרב אהרן זכאי סי' יט ס"ב). ה. דין של בתי מדרש, תלמודי תורה, ישיבות ושאר בנינים של מצוה תלוי במחלוקת הנ"ל [בסעיף הקודם] לגבי בית כנסת (שלמשה כרוה, מגן אברהם, וסיעתם אין צריך לשייר אמה על אמה – פסקי תשובות ס"ו ואילו לילקוט יוסף צריך לשייר אמה על אמה – ילקו"י עמ' תקע"ח).

ו. שיעור "אמה על אמה" שצריך להשאיר (ש"ע סי' תקס"א), הוא 48 ס"מ על 48 ס"מ (עכ"פ הגר"ח נאה בשיעור אמה כמבואר בקיצור ילקוט יוסף סי' תל"ד, פסקי תשובות סי' תקס"ב) וצריך שיהיה ריבוע ולא ארוך וצר [אף שיש בשטחו כמו שטח של אמה על אמה] (ילקוט יוסף ס"א, פסקי תשובות ס"א).

ז. מיקום "אמה על אמה" יהיה בקיר מבפנים כנגד הפתח (ש"ע ס"א ס"א) כדי שיראה אותו מיד שנכנס לבית ויזכור החורבן ויתאונן עליו (כה"ח סי' תקס"ב ד' מ"מ כשלא מתאפשר ישייר מצד הפתח (ש"ת אור לליון לגר"ב אבא שאול ח"ג פ"ל ס"א).

ח. תיקנו חז"ל שהעורך שולחן לכבוד האורחים, מחסר ממנו מעט, באופן שמניח מקום פנוי בלא צלחת מן הצלחות הראויות ליתן שם (ש"ע סי' תקס"ב) אולם בזמננו שאין סדר מסוים בשולחן כפי שהיה בזמנם וכשחיסרו איזה פרט מהסעודה היה החיסרון ניכר, וגם אם הניח מקום פנוי לא יהיה ניכר (כה"ח סי' תקס"ב ס"ק יח) ועוד משמע שמדובר בסעודות גדולות ולא בסעודות הרגילות שלנו (ילקו"י ס"ב) על כל פנים טוב בכל זאת להשאיר מקום פנוי בלא קערה כדי שיהיה היכר קצת ויכוון עליו שיהיה זכר לחורבן (כה"ח ס"א) אולם בשבת, יום טוב ופורים וכדו' אין צריך לזה (ילקו"י ס"ג).

ט. תיקנו חז"ל שאשה שעונדת תכשיטים מכסף או מזהב תשייר חלק מהתכשיטים ולא תענוד את כולם עליה (ש"ע ס"ב ס"א) אך כיום רוב הנשים אינן עונדות תכשיטים מלאים כמו שהיה נהוג אז וממילא אין צורך להקפיד בדין זה (ילקו"י ס"א עמ' תקע"ט).

י. תיקנו חז"ל שחתן שמתחתן ייתן אפר בראשו במקום "הנחת התפילין" בזמן החופה זכר לאבלות ירושלים (ש"ע סי' תקס"ב, ש"ע אב"ע סי' ס"ג) אך לא נהגו בזה כיום, אלא נוהגים שהחתן שובר כוס לאחר שבע ברכות שבחופה (הרמ"א אב"ע סי' ס"ג ובאור"ח סי' תקס"ב, ילקו"י ס"ב, חו"ע עמ' תל"ב).

יא. מנהג שבירת הכוס בגמר שבע ברכות שתחת החופה נועד כדי שיתעצבו על חורבן בית מקדשנו ולעלות את ירושלים על ראש שמחתנו (הרמ"א אור"ח סי' תקס"ב, הרמ"א אב"ע סי' ס"ג) [ואין בזה משום "בל תשחית" כיון שעושים כן לרמז ומוסר למען ישימו לב (משנ"ב סי' תקס"ב טו)] וקודם שבירת הכוס אומר החתן "אם אשכח ירושלים תשכח ימיני" (עין ש"ע סי' תקס"א, נשואין כהלכה סי' יג).

ולכן לא יאמר הקהל לחתן "בסימן טוב" או "מזל טוב" אחרי ששובר את הכוס שהרי זה זכר לחורבן (ילקו"י ארבע תעניות סי' תקס ס"ד, ילקו"י שובע שמחות ח"א פ"א ס"ב, נישואין כהלכה סי' יג ס"ה).

ואם רוצים הקהל לומר "מזל טוב" ימתינו עד סיום החופה ואז יאמרו "מזל טוב" באופן שלא יראה שאמירת מזל טוב קשורה לשבירת הכוס (ילקו"י ס).

יב. גזרו חכמים שלא לגנון בכלי שיר ובכלי זמר לשמוח בהם ואסור לשומעם מפני החורבן, ואפילו שירה בפה ללא כלי זמר אסורים.

וכבר נהגו כל ישראל להקל לשיר בפה דברי תשבחות או שירי הודאה לה' וזכרון חסדי הקב"ה (ש"ע סי' תקס ס"ג) ולצורך מצוה כגון חתונה (הרמ"א ס), בר מצוה, ברית מילה, שבע ברכות וכדו' (ילקו"י סי' תקס ס"ג) הכל מותר אפילו עם כלי שיר (הרמ"א ס).

יג. בזמננו מעיקר הדין נהגו להקל לשמוע מטיפ או רדיו וכדו' שירות ותשבחות לה' יתברך אף שהם מלווים בכלי נגינה ואף במנגינה בלבד ללא שירה מקילים ובפרט אם מתעורר ע"י זה לעבודת ה' (ע"פ שו"ת יח"ד לרש"ל עובדיה יוסף ח"א סי' מה, חזו"ע לרש"ל עובדיה יוסף ארבע תעניות עמ' קנא, ילקו"י לרש"ל יצחק יוסף ארבע תעניות עמ' רו-רח ס"ג-יד).

הטעמים: משום ספק ספקא שמא ההלכה כדעת רוב הפוסקים שלא לאסור לשמוע אלא בזמן ששונים יין, ואם נרצה לומר שההלכה כדעת הרמב"ם שאוסר בכל אופן, או שמא ההלכה כדעת ס' "חלקת יעקב" שיש להתיר שמיעת כלי נגינה דרך הרדיו וטיפ הואיל כשגזרו חז"ל לאסור זמר לא היו כלים אלו בעולם ופנים חדשות באו לכאן ולכן אינם נכללים בגזרת חז"ל (שו"ת יח"ד ס, משנ"צ תפארת סי' תקס ס"ד).

אבל לשמוע שירה עם כלי שיר ממש כגון: בהופעה חיה, אפילו שאלו שירות ותשבחות לה' יתברך אין להקל, מכל מקום יש ללמד זכות על כך עקב חולשת הדורות והעצבים הרופפים ושמיעתם מחזקת את הנפש ובפרט לאנשים הנוטים לעצבות, וכל זה בשירי קודש המעוררים את הלב לעבודת ה' ויראת שמים (פסקי תשובות סי' תקס ס"א, אור לאיון ח"ד פ"ל ס"ג).

ולילדים עד גיל מצוות יש להקל בכל האופנים (אור לאיון ס) ומותר ללמוד מוזיקה לצורך בכל גיל (פסקי תשובות ס).

וכל ההתירים הנ"ל הם רק למשך כל השנה אבל בימי בין המצרים ובספירת העומר העמידו הפוסקים על הדין המקורי שאסור לשמוע שירים עם כלי שיר בין ברדיו, בטיפ ובשידור חי בהופעה (ילקו"י ארבע תעניות עמ' רח ס"ד, חזו"ע ארבע תעניות עמ' קנא ס"ד).

יד. הרואה את מקום בית המקדש בחורבנו [כיפת הסלע [הזהב] שעל הר הבית או הכותל המערבי (חזון עובדיה ארבע תעניות עמ' תלח)] חייב לקרוע (ש"ע אור"ח סי' תקסא ס"ב) כדין אבל על מתו (ע"פ שו"ע ס"ד).

טו. קריעה זו יש לעשות כל פעם מחדש כשבא לכותל המערבי, אם חלפו 30 יום מהפעם האחרונה שהיה, ואם פחות מכך אינו צריך לקרוע (ש"ע ס"ה) [אפילו שבפעם האחרונה לא קרע כי היה זה ביום שלא קורעים כחול המועד וכדו' וכעת שהגיע לפני 30 יום אינו קורע] (דרכי הלכה לגר"מ אליהו עמ' תעז).

הגר בירושלים [שבאזור החומות] לא חייב לקרוע, אפילו שמגיע לכותל לאחר 30 יום מביקורו הקודם (משנ"צ ס"ק י), מכל מקום הגר בירושלים בשכונות החדשות רבים נהגו להקל שלא לקרוע והמחמיר לקרוע תבוא עליו ברכה (חזו"ע עמ' תלט, ילקו"י ס"ט, עיני פסקי תשובות סי' תקסא ס"ג-ד).

טז. אם הגיע לכותל בשבת, ביום טוב (חזו"ע עמ' תלט-תמ, ילקו"י ס"ז, פסקי תשובות ס"ג), חול המועד אין לקרוע (חזו"ע עמ' תמ, אור לאיון ס, ילקו"י ס"ז, מנחת שלמה ח"א סי' עג).

יז. החיוב לקרוע הוא על כולם כולל הנשים (ילקו"י ס"ט, פסקי תשובות ס"ד) אבל קטנים [פחות מגיל מצוות] פטורים ואין חייבים לחנכם לכך (פסקי תשובות ס). גדול [מגיל 13] הסמוך על שולחן אביו [=הבגדים שייכים לאבא] הנכון שיבקש ממנו רשות בפירוש כדי שיוכל לקרוע (ילקו"י ס"ק ט).

עיוור אינו חייב לקרוע [שהרי זה תלוי בראיה] (ילקו"י ס"ב, חזו"ע עמ' תמ, שו"ת איז אליעזר ח"ט סי' לט).

יח. הקריעה צריכה להיות בעמידה (ש"ע ס"ד), וקורע טפח (8 ס"מ) בצד שמאל [ואם קרע בצד ימין אין זה מעב] (בית מועד לגר"פ קורח ח"ב פ"ה ס"ה) [באזור הלב (משנ"צ ס"ק יג, כה"ח ס"ק כב). הקריעה ביד (ש"ע ס"ד) ולא בכלי (משנ"צ ס"ק יב) כגון: מספרים, סכין וכדו' [אבל מותר לעשות פתח בכלי ואז קורע ביד] (חזו"ע אבולת א'). הקריעה בחולצה בלבד [ולא בגופיה] בסוודר בג'קט וכדו' [לקו"י ס"י, פסקי תשובות ס"ד, תשובות והנהגות לגר"מ שטרנבוך ח"א סי' שלח ועוד]. הקריעה אינה מתאחה לעולם (ש"ע ס"ד), אבל יכול לחבר על ידי סיכת בטחון (ילקו"י ס) או לתפור תפירות גסות באופן שלא מתאחה (משנ"צ שו"ע ס).

אשה הקורעת תקרע בצנעה שלא לפני אחרים ומיד תסגור את הקרע בסיכת בטחון משום צניעות (ילקו"י ס"י) [ואם אין לה בגד מתחת ואין לה סיכת בטחון לסגור - לא תקרע משום צניעות] (ד.ע).

נפתח מנין שחרית נוסף בבי"כ מאור הרשב"י רח' שלמה בן יוסף 18 אזור ו' ב- 8:45 הודו [מנין ראשון ב- 7:00] * וכן לימוד בחברותות בימים א-ה מ- 7:00 עד 8:15 בערב ואח"כ ערבית

משרדי "האיחוד" טל': 08-8644452 * לא לעיין בתפילה * דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com